

Om
Jättelös

~ / ~

LUNDS UNIVERSITET
FOLKREKONSTRUKTIV

2353

Myrsk. Ollie Kersander
sommar 1929

1300. Ragn. J. Hansen

Fall 1851. Jättelös?

H.C.

Jättekast.

I Kopparhult ligger två stora
stenblock alldeles lösa på marken. Om dem berättar man,
att en jätte kastat dem från Klövan till Kopparhult.
Men Klövan ligger väl en mil därifrån, så det kan väl
inte vara sanning?

Jättekast.

2353

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Spånakäringen på stenen i Sjuhults Norregårds hage.

I en hage, tillhörig Sjuhults Norregård, brukade förr i världen en trollkäring sitta och spinna julaftons kväll, skära torsdag och att par märkesdagar till, som jag nu har glömt. Men aldrig annars. Farfar och farmor hörde henne många gånger ända upp till gården, som ligger ett gott stycke därifrån, men de brydde sig aldrig om att gå dit och titta, ty de ville inte ha med trolltyg att göra. Men en gång, som hette Niklås, som var en smula trollkunnig och kunde läsa bort sjukdomar, brukade gå ner och titta på henne. Framtill såg hon ut som ett fint fruntimmer, sa han, med ett vitt kläde illa upåsat om huvudet. I knäet hade hon som en gammal "birkekast" (björkkväst). Men baktill var hon otäck och leér som ett upprutet träd. Hon satt alltid på en stor sten, som än idag ligger nere i hagen. Det var förresten många, som hörde henne spinna på de bestämda kvällarna. De kallade henne för spånakäringen och att de hörde henne är så ~~san~~ *san*, för gamle farfar ljög inte.

2353

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

A. J.

När bäckahästen ville bjuda barnen på ridtur.

När jag var barn, berättade mina föräldrar, att det en gång hade varit några barn och lekt vid Blommagården mellan lagårn och stranden. Plötsligt visade sig ett djur för dem. Det liknade en häst, kunde tala och sa till barnen, att de skulle sitta upp, så skulle de få rida. Det tyckte barnen var roligt och alla kravlade sig upp utom den minste, som var så liten, att han inte räckte opp. "Ja näcker inte!" sa han, för han kunde inte tala rent, men i detsamma näcken, ty det var ingen annan än han, hörde sitt namn nämnas, var det iväg utåt sjön. Ett par av barnen rämlade av, och för dem gick det bra, men ett par drunknade.

fen.

2353

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Ormar.

Det händer allt, att man kan få se egen-
domliga ormar. För en 15,20 år se'n kom min gubbe in en
middag och sa: "I dag har jag sett något, som jag aldrig
har sett förr.!" När jag frågade, vad det var, sa han, att
han sett en lång vit orm, som glänst så vackert. Jag gyck-
lade med honom och menade, att den skulle han tagit, men då
svarade han, att hade han noga aktat sig för.

För många år sen talade de om, att det vid
Knektatorpet fanns en orm, stor som en karl. Det var många
som hade sett den, och alla hade blivit vettförskrämda. Men
om det var nå'n sanning, vet inte jag, ty jag såg den aldrig.

Ormar.

En. Uppst. Olle Levander 1929 5 -
Nästelär. Ker. Kajsa Johanson 2353

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

A. L.

Maran.

Somliga mena, att maran är vanliga män-
niskor, men hur det är med den saken, vet jag inte. Vi hade
emellertid en ko hemma i lagårn, och hon var genomsvett var
enda morgon. Om man tog och strök med handen över pälsen på
henne, kunde en få handen full med svett. Man menade, att det
var maran som red henne. Till skydd mot maran hängde då far
upp "markvastar", sådana där nystan av hopflätade grenar, som
bruka växa i björkar. Somliga använde även stål, skärar, yxor
o.dyl.

Maran.

2353

LUNDZ UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Våd. En gång var det en karl, som skulle ut i skogen och hugga ved. På vägen dit måste han gå över en bro, som ledde över en å. Just när han var på bron, hörde han en röst, som sa: "Tiden och stunden är kommen, men karlen är ännu inte kommen!". I detsamma såg han en man, som han väl kände, komma ridande mot bron. Just när mannen hunnit mitt på densamma, gjorde hästen ett snedsprång och ramlade med ryttaren ned i vattnet, där båda drunknade. Våd: dödsvarsel.

- 7 -

2353

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Mid.

Byggnadsvarsel.

När grundvalen till ett hus var lagd, skulle man gå ut kl. 12 på natten och lyssna, om något hördes. Om det då bultade och slog, var det tomten som var i arbete, och då var man säker på, att det skulle bli trivsamt på det nya stället. Men om det var alldeles tyst, blev det inte så lyckligt.

Byggnadsvarsel.

- 8 -

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2359

B:2
(B:6)

Våd.(Ljus och nödrop på sjön Rymmen)

Våd.

I min barndom hände det ofta, att det på julaftonen sågs ljus och hördes nödrop från sjön, och då var det i allmänhet någon som dränkte sig under året. Det har då inträffat 7 eller 8 gånger, som jag kan erinra mig. Jag minns särskilt en gång. Mina föräldrar bodde då i Sandvik. Det var ett ungt par som tillsammans med flickans mor hade varit hos Stina i Karshult för att få veta, om det skulle bli giftermål av. Det var vanligt på den tiden, att man rådfrågade Stina i Karshult om slikt. Sedan skulle de över sjön, men dessförinnan var de inne hos oss och hälsade på. Far ville, att de skulle stanna över natten, för det var strax före jul, kallt och ruskigt och stormade bra. "Hade jag inte så bra roddkarl skulle jag stanna," sa gumman, "men nu tro jag inte det är farligt." De for, men när det hade varit en stund, tyckte mor, att det var, såsom en kråksvärm flugit över taket. "Petter, vi måste ge oss ut," sa mor, bestämt håller de på att drunkna. Nu hörde de också tydliga nödrop från sjön, men såg intet. Dagen därpå hade liken efter de båda kvinnorna flutit i land, men karlen fann man först på våren.

- 9 -

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Bih

2353

En gång, när jag var liten, var jag med min bror Anders ute och åkte. Plötsligt stannade hästen och det var stopp att få honom längre. Men far hade lärt Anders, hur han skulle göra. Han steg av vagnen, löste munbetslet och spottade tre gånger genom det. Sedan skyndade han sig att lägga på det, ty annars kunde han fått en oppsittare. Det hjälpte också och hästen sprang se'n snällt hela vägen. Anders trodde, att hästen hade sett något, som vi ej lagt märke till.

- 10 -

Bri

LUDVIG LUNDAHNS
FOLKMINNESARKIV

2353

Kristallskådning.

Kristallskådning.

Anna på Enet var också en smula spådomskunnig. Det var många som besökte henne för att få veta, vem deras tillkommande skulle bli. Hon använde två glas vatten och i dem fick man titta tills man såg sin tillkommandes bild i dem. För besväret brukade hon ta en krona.

- // -

Br

2353

LUND UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Spådomskonst.

Min bror var fjärdingsman och skulle en gång föra en tjuv, som de kallade Pelle-here, till fängelset i Växjö. Hur det nu kom sej, lyckades han komma undan, så man fick ge sig ut att söka efter honom. Min mor blev orolig, ty hon trodde, att hennes son skulle få obehag av det, och då hon mötte en gumma, som ansågs kunna spå, frågade hon henne, hur hon trodde det skulle gå. "Jag kan inte säga nå't idag," sa gumman, "men nästa vecka kommer jag till dej, och då ska du få veta't." Hon kom också och talade om, att tjuven komme att fångas och allt skulle gå väl för bror min. Några dagar senare skedde det som hon sagt.

Spådomskonst.

2353

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

En gång när far var borta och körde och mor var ensam hemma, kom det en strykarekonå och bad, att hon skulle få lite ull. "Jag vet inte," sa mor, jag har just inte så mycket kvar," "Du har en halv mark, och det har du lagt ner i kistan för att ha till stumpefötter åt karlen din", sa käringen. Så var det också, och mor vågade inte annat än ge henne. Då sa käringen: "Du gav mej så lite ull, så nu får du ge mej lite fläsk också. Du har sparat ett halvt pund för att ha det till slätterfolket när I ska slå Herrängen!" Mor vågade inte heller denna gången annat än ge henne. "Och nu ska jag säga dej en sak, sa käringen, "din karl är borta och skjutsar och kommer inte hem förrän tre dagar senare än beräknat var. Men han köper mat åt både sej och hästen." Så skedde även. Medan hon så var där, kom det in en kvinna för att hämta mjölk. "Det är inget äkta barn du har", sa käringen till henne, fast barnet ej var med. Nej, det måste hon då erkänna att det inte var.

Käringen, som kunde se i det fördolda.

- 13 -

C. L.

2353

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Hur Stina i Karshult fick sin vishet.

Som liten flicka gick Stina i Karshult en gång och plockade bär i skogen. Då blev hon sömnig och lade sig ner på marken, men för att kreaturen inte skulle äta upp hennes bär, under det hon låg och sov, satte hon bärkorgen på bröstet. När hon vaknade, såg hon en vit orm ligga bland bären men hastigt rinna bort, när hon satte sig upp. Stina åt sedan upp bären och tack vare dem fick hon sin stora kunskap om allting.

Hur Stina i
Karshult fick
sin vishet.

Småland
Albo hd
Mistelas
sept 1929

Myntas Olle Levaander
-14- Per, as II. Johanson

2353

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Mistelas

Barn med övernaturliga egenskaper.

Söndagsbarn och torsdagsbarn kunde se en hel del övernaturligt, som inte vanliga människor kunde se.

En del barn föddes med "segelhud", som satt som en liten mössa omkring huvudet på dem. Den skulle torkas och kunde sen vara verksam mot mycket. Bl.a. kunde sådana personer tvinga elden. Min gubbe var född med "segelhud", och det hade han nytta av. En gång höll han på att bränna mosse, då elden spred sig vida omkring. Då sprang han runt omkring det brinnande område och elden förmådde inte gå över, där han hade gått fram.

Barn med övernaturliga egenskaper.

Segerhuva

Bmäland
om biträde
sept 1929
H. O. Revander

- 15 -

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2353

Die
(A:6)

När Crusander drev ut skam ur sin kammare.

Det var en gång en präst i Gällaryd,
vid namn Crusander, och om honom berättade man, att Skambru-
kade komma in och disputerade med honom om nätterna. Men då
tog Crusander och stängde till väl om sig, och sen sa han
till den onde: "Lika stor som du är, lika liten ska du bli."
och därmed gjorde han ett hål i fönsterblyet och drev ut
honom genom det.

2353

819.

Skolgången i Mistelås socken för cirka 70 år sedan.

Det året jag började skolan - jag var då 7 eller 8 år - var det första året man hade småskola. Mistelås socken var då uppdelad i 5 skolrotar, nämligen Sjuhults rote, Tagels rote, Agnaryds rote, Kexås rote och Södra roten eller Villarp och Korsmon. Organisten Anders Lundén var skollärare och hade skola 9 veckor om året i varje rote. Varje bonde inom roten fick efter en viss ordning bestå lokal, olika efter råd och lägenhet. I Gäddvik var vi på vinden, i Lilla Sandvik på logen, i Kopparhult i kammaren och i Christiansmo inne i stugan. Skolbänkarna var gemensamma för hela socknen och skulle hämtas till ort och ställe av den bonde, hos vilken skolan skulle hållas. Det var långa bänkar, där en 2,8 stycken kunde sitta, och försedda med bord.

Organisten Lundén bodde i sin lilla stuga vid Agnarydssjön och kom varje morgon kl. 9 till den plats, där skola skulle hållas, och då bar han alltid med sig sin matsäck inknuten i en röd näsduk. Då skulle alla barnen vara samlade. Varje dag börjades med en andaktsstund, då Lundén efter inledningsorden: "I Guds Fadrens, Sonens och den Helige Andes namn" läste bönerna "Jag tackar dig Gud", "Nåderike Gud

-17-

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2353

och Fader, som skapat mig till ditt barn", "Fader vår" och "Välsignelsen", varpå vi sjöng psalmverserna: "Min gärning nådigt skåda" och "Välsigna Gud och skydda".

Därefter började lektionen och höll på till klockan 12, men en gång i timman brukade Lundén klappa i händerna, då alla, som behövde, fick gå ut. Barnen var delade i tre olika läxlag:

- 1) nybörjare eller Abcd-are
- 2) de, som kunde stava
- 3) de, som kunde läsa rent.

Under det läraren hörde upp läxan, fick någon av de äldre barnen hjälpa småttingarna att stava. Före frukost förekom innanläsning ur bibeln, förhör i katekesen och bibliska historien samt sång. Sällan fick vi sjunga några sånger utan vanligen nummer, börjande på ett, som var lägsta tonen, och så upp till tolv eller femton och tillbaka igen. (Förmodligen åsyftas c-durskalan. Upptecknarens anm.). Mellan kl. 12 - 1 hade vi middagsrast, då vi åt vår medhavda matsäck, bestående av bröd, smör och ost. Efter middag fick vi räkna och skriva på griffeltavla och läsa i en bok, som kallades naturlära. Katekes och biblisk historia fick vi själva hålla oss med, men bibel och naturlära bestod skolan, och de skulle alltid ligga framme på lärarens bord. Dessutom hade Lundén med sig stora tabeller av grått papper med stora och lilla abcd samt räknetabeller, och dem hängde han upp på väggarna.

När läsningen pågått 9 veckor i en rote, hölls avslutning, då prästen var närvarande varefter skolan flyttades till en annan rote. På så sätt fick Lundén hålla skola nästan hela året om. I lön fick han lite säd och ved samt en mindre summa pengar.

När jag var en 12, 15 år förlades skolan till sockenstugan, dit alla socknens barn fick gå, pojkar varannan dag och flickor varannan med undantag av lördagen, då organisten hade fritt.

-19-

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2353

6:e

Jordälven.

"Jorälven" var en stark vattenström, som gick under jorden och som man fruktade skulle brusa upp och dränka både människor och djur. På ställen, där marken "Skungar", är det inte långt till den, menade man. Nere i Kyrkerud skulle jorälven ha kommit lös, så man fick stoppa till med dunbolstrar.

Jordälven.

2353

Vilsegång.

Vilsegång.

Gick man vilse, ansågs det vara bra
att vränga tröjan.

Min bror Johannes körde vilse på Rymmen en gång mellan Fälla bod och Sandvika udde. Han höll på och körde över isen fram och tillbaka halva natten. När han äntligen kom hem; talade han om, att det var något som förvillat honom. Det hade varit, som om tuppar hade hoppat på stränderna, var han skulle köra i land. "Här kan jag inte va hemma!" hade han tänkt, och så hade han blivit körande fram och tillbaka många timmar. Slutligen lät han hästen gå som han ville, och då kom han rätt.

-2/-

Eid

2353

LUNDS UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

Tillvinna sig kärlek.

Om man tog en gadd från Tillvinna sig kärlek.
en levande orm, stack den i ett äpple och gav åt en
person, så snart det upp det, kunde man tillvinna sig den
människans kärlek.

- 22 -

End

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2353

Förgöra kreatur. på lant

Förgöra kreatur.

Niklas hette en undantags-
gubbe, som bodde hos oss i 30 år, och han var allt en smula
trollkunnig. En gång kom han i ovänskap med sin gårdsman
Nils. Han ville, att Nils skulle hjälpa honom att köra, men
Nils hade inte tid just den dan. "Det ska du ha gott av!"
sa Niklas och efter en stund lå se ena oxen för Nils, och det
stod ej att få upp honom varken med lock eller pock. Först
fram på kvällen då man hämtat Niklas och han läst och "pütt-
lat" en stund vid oxen, reste dennes sig upp och var då full-
komligt frisk.

En annan gång blev han osams med
min gubbe och hotade att hämnas innan året var gånget. Det
gjorde han också, ty vi fick sätta till den allra bästa kon
innan året var slut

- 23 -

Eid.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2353

Stjäla kraften från grannen.

Om man skärtorsdagsmorgon , in-
nan solen ännu gått opp, gick ned på grannens gödselhög,
tog en näve färsk gödsel där och kastade ovanför dörren på
sin egen lagård samt lät det sitta där och torka, kunde man
dragakraften från grannens lagård till sin egen.

Stjäla kraft
från grannen.

2353

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Dödingaben.

Ville man plåga en ovän eller fiende, kunde man ta ett dödingaben på kyrkogården och då säga ifrån, att man endast ville låna det. Benet skulle sedan hängas i en bäck, som rann åt norr, så blev den person, som åsyftades, orolig och plågad.

Dödingaben.

- 25 -

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2353

Ere

Naglar och hår.

De gamle menade, att man ej fick klippa naglar och hår på torsdagar och söndagar. Det som man klippte bort, skulle man noga akta sig för att kasta ut, utan det skulle brännas. Om en fågel fick fatt på en hårtuss och byggde bo därav, fick ägaren till håret huvudvärk.

Naglar och hår.

Om pengar.

Hittade pengar förde otur med sig och om man drämde om pengar fick man också förargelse.

Mot sjukdomar offrades i offerkällor. På Hulleviks ägor finns en offerkälla, som kallas **Skirs** källa, och där var det vanligt, att folk offrade pengar för att bli kvitt från sjukdomar.

Gamla girigbukar, som inte ville bli av med sina pengar, brukade gräva ner dem i jorden. Så berättade de om en gammal gubbe, som var mycket rik men inte ville, att släktingarna skulle komma åt hans pengar, att han grävde ner dem, och när sedan folk frågade, vad han hade sin han hade sitt guld, svarade han blott: "Under tre granar på en rot." De fick aldrig reda på dem.

På marknader och resor brukade mången förvara sina pengar i strumpan.

Om pengar.

Offer.

Gömdaskatter.

Smittent

Albo 6d

Mistela's som

1929

- 27 -

Myst. Ole Lundeby

F.

2353

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Stål, svavel och en päng mot bergtagning.

När en kvinna fått ett barn, fick hon ej gå ut utan att ha stål, svavel och en päng på sig, ty då kunde hon bli bergtagen, Samma saker skulle även barnet ha på sig. Först när hon "gått i körke" fick hon upphöra med dessa försiktighetsmått.

2353

Stål mot trolldom.

När en ko hade kalvat, skulle hon alltid gå över ståloch eldglöd första gången hon gick ut. Första gången hon mjölkades skulle det ligga stål i botten på mjölkbyttan, och man gav ej gärna bort mjök, utan att först sticka en knivsudd ner i den och lägga dit salt, ty annars kunde illasinnade människor förgöra kon.

Stål mot trolldom.

2353

När det fanns vargar i Mistelås socken

Mina föräldrar talade om, att det i deras ungdom fanns gott om vargar här i socknen och i trakterna runtomkring. Far föddes 1807 och mor 1811, så det var ett stycke in på 1800-talet. De bodde då i Sandvik på andra sidan sjön.

En gång kom en gammal snäll gubbe, morfar till Nils Johan i Hullevik, springande till min far med mössan i handen och i bara strumpelästen. "Jaså, du Petter," sa han, Vargen har tagit alla mina getter, och jag tänkte varna dej, men nu ser jag det är för sent. Alla dina getter ligga också döda!" Det var på vintern och det var två "tassar", som varit framme. De gick över hela Tagels gods och varenda "godsare" fick släppa till getter, får och kalvar. De rasade alldeles vilt den gången, en getskock på 20 stycken bet de inhjäl och lät dem sedan ligga. Karlarna var ju ute med vargnät, men vargarna lyckades alltid klara sig.

En annan gång när de var i farten, tog de tre bockar i Sandvik, en kalv i Gäddarp och ett föl i Villarp. Grisarna rörde de däremot aldrig, om det nu var för att de skrek och förde ett sånt väsen, när tassarna kom,

2353

Som 20-årig flicka gick mor en dag i lagårn och sysslade, då hon fick höra ett ilsket hundskall ute från gården. Hon såg ut och fick då se getterna komma löpande, eftersatta av två tassar och efter dem hunden. Mor efter dem. Strax bredvid en gärdsgård nappade vargarna en get och hoppade med den över gårdsgårn. Mor såg, hur de slet sönder henne så tarmarna runno ut, då de släpade henne in i skogen. Mor vågade inte springa efter, förrän hon fått fatt på ett tillhygge. Det tog henne inte mer än fem minuter att leta reda på en stör, men när hon då kom till det ställe, där vargarna hållit måltid, såg hon bara lite blod och hornen ligga där, men vargarna voro borta. Den gången voro de svultna.

Förr i världen vattnades kreaturen inte inne i lagårn, utan då fick man leda ut dem till en källa, som kunde ligga bra långt borta. En söndag på vintern, då vår dräng höll på att vattna djuren, kom två vargar och tog en stut och släpade i väg med den långt ut på sjön, där de åto så mycket de orkade, och läto resten ligga.

Ja, det var rent förskräckligt vad tassarna foro fram. Många havande kvinnor fördärvades, så man, därigenom att vargarna revo ut fostren på dem och likaså på kor.

Men de kunde även vara mera beskedliga. En gång då mor gick i köket och stökade, såg hon getterna springa för en varg. Men hur det var, bar det mot en gårdsgård, och

2353

där blev de stående. Men tassan rörde dem inte, utan satte sig ner ett stycke därifrån och slickade sig om tassarna, Mor stod ett stycke därifrån och hussade åt honom, men först efter en dryg timma reste han på sig och sprang därifrån, utan att skada getterna.

Man sa, att vargarna kom uppe från Lappland. Men så blev där missväxt ett år, och då lät de sända ut uppmaning och kungörelse, att om folk ville offra åt dem, säd och pengar, så skulle de laga, att vargarna aldrig kom hit. Det gjorde folk också här i trakten och även annorstädes, och sedan den stunden har här aldrig funnits några vargar. Jag har hört många gamla säga: "Det var då välsignat väl att vi offrade åt dem däruppe, så vi blev av med det där otyget!"

Lapparna hade sånt kommando med vargarna, sa man, att de blott behövde blåsa i ett horn, så kom de. Och de kunde mjölka vargarna och om man satte in sådan mjölk i en ugn, blev det pannkaka. Ja, så sa man, men om det är sant vet jag inte.

2353

När träden och djuren kunde tala.

För menade man, att både träden och
djuren kunde tala.

När träden och dju-
ren kunde tala.

Enen sade: "Hugger du mig
så sticker jag dig".

Aspen sade: "Hugger du mig
så skälver jag."

Alen sade: "Hugger du mig
så bloar jag".

Granens sade: "Hugger du mig
så kår jag."

Björken sade: "Hugg inte mig
utan syster min"

Fåret sade: "Kallar du mig söa,
får du kläder och föa.
Kallar du mig får,
får du aldrig nå't hår."

Kon sade: "När du har mjölkat så drick
och slå resten på fötterna!"

Hästen sade: "När jag orkade bära karl'n över bäcken,
fick jag både havre och hö,
men nu får jag gå på fällan och skunka!"

Grisen sade: "Är du snåler mot mig,
blir jag snåler mot dig!"

Räven sade: "Rönnbären är sura, men hade min gamla mor
dem så åte hon ändå."

Duvan sade: "Du , du, sköt ut min stut i kärret!"

Lusen sade: "Om natten står jag brud,
om dagen är jag själv sjunde!"
(därmed antyddes, hur fort de förökade sig)

2353

Grötrim.

Grötrim

För lång tid tillbaka var det vanligt att ha gröt på alla kalas och gillan. Man hade gröt med sig som förning i runda grötbyttor med lock. Dessa placerades på bordet och ur dem åt man direkt med träskedar. Mjölk användes sällan, men byttorna flyttades, så att alla skulle få känna, vem som hade haft med den bästa gröten. Därvid var det vanligt med grötrim. Jag minns någrs stycken.

"Jag gör som den lille rötten,
jag äter tills jag kommer till botten!"

"Jag slår min arm i krok,
sen äter jag opp alltihop!"

"Denna gröten är kokter i en gryta
och inte i en al.
Här lever ingen människa utan förtal."

"Denna gröten är kokter i en gryta
och inte i en hätta.

Gud signe alla som hjälpt Ingrid att skätta!" (skäkta)

Vid dessa tillfällen passade man på att vara spydiga mot varandra,
varför rimmen kunde bli ganska dräpande och elaka.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2353

Gåtor.

Gåtor.

När vi hemma i mitt hem satt och spann de långa vinterkvällarna och far var borta och körde, brukade mor och vi systrar fördriva tiden med att berätta sagor och gissa gåtor. Vi hade ingen sångröst någon av oss, vilket däremot far hade. I sin ungdom brukade han sjunga på gillan. En del gamla gåtor kommer jag ihåg.

"Sju sjungande tungor
i en kroppalöser skalle.
Vad är det?

(Svar: Sju fågelungar i ett bo,
som ligger i ett hästkra-
nium)

"Kringelter som ett ägg,
lång som en kyrkevägg"
Vad är det?

(Svar: Ett garnnystan)

"Vad är det som går och går
och aldrig kommer till dörren?"
(Svar: Klockan)

2353

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"En jungfru kan bära't i sin hand,
men tio karlar kan inte bära't på en stång."
Vad är det?

(Svar: Ett ägg)

"Vad är det, som går i vattnet
och inte blöter fötterna?"

(Svar: Kalven i kon)

"Min mor bar mig i en grön äng,
hon borttappade mig,
man upphittade mig,
så skar man halsen av mig,
så drog man själen ur mig.
Vad är det?"

(Svar: En fjäder, som en fågel tappar och
som man gör en skrivpenna av.)

"Vad är det, som gapar över vatten
och inte dricker?"

(Svar: Koskällan, när kon dricker.)

"Två grisar grå,
grymta när de få,
och tiga, när de inte få"
Vad är det?

(Svar: En henkvarn!)

"Tjock ståndande
och slanket hängande
mellan två ludna bukar."

(Svar: Stången i en ärjekrok och de båda
tömstjälkarna mellan två oxar, som
gå och draga)

"Vad är det, som hugger och hugger
och aldrig får ut nån spåna?"

(Svar: Klockan)

"Vad är det, som varken har kropp eller själ,
liv eller ande,
kan både tala och svara
och gå över vatten och lande?"

(Svar: Ett brev)

"Kroket och broket, underligt satt,
den som inte detta gissa kan,
kan inte sova i natt!"

(Svar: Regnbågen)

"Lille bolle stod på hölle, föll i golv.
Ingen man i detta land honom laga kan,
Vad är det?"

(Svar: Ett ägg.)

2353

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"Goddag jungfru min
ibland ting!
Herren låter fråga
om äpplet är funnet?" -
"Ja, äpplet är funnet
och borta igen,
och Herren haver tagit
sin stjärna igen!" -
"Vad var det?" sa han.
"Som du!" sade hon.
"Adjö!" sade han.
"Tack!" sade hon.

Förklaring: En herreman hade varit tillsammans med en jungfru.
Hon födde ett barn, som emellertid dog. En tid
därefter for han förbi hennes hus, och skickade
då sin dräng, att spörja om barnet, varvid ovan-
nämnda samtal utspann sig, mellan drängen och
jungfrun. Sagesmannen kallade det en samsaga.

- 40 -

2353

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Det var en fattig bonde, som inte kunde betala sin skatt. Han gick då till sin herre och talade om, att han inga pengar hade. Denne sa då: "Om du kan hitta på en gåta så svår, att jag inte kan gissa den, ska du slippa att betala skatten." Bonden gick med det beskedet, men efter en tid kom han tillbaka och framställde följande gåta för herremannen: "Jag mötte ett möte med tolv läppar och åtta fötter, tre gumpar och en stjärt. Detta är min årsskatt värt!"

Det kunde herremannen inte gissa och bonden slapp betala skatt. Lösningen på gåtan var: Bonden hade mött två flickor, som redo på en märr.

-41-

2353

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"Svärte Sven kom till mig om natt.
Han bad, och jag nekade,
han stack, och jag "tekade".(kliade)
Vad är det?

Svar: loppan.

Småland

Kubbs h.d.

Mittelså sn

1929.

-42-

Uppst. Olle Linder

Ja

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2353

Den bergtagna kvinnan.

Den bergtagna kvinnan.

En kvinna, som nyss hade fått barn men ännu ej blivit kyrkotagen, tvättade en gång kläder åt sig och barnet i en bäck. På kvällen när hon kommit hem behövde hon gå ut, men sen kom hon aldrig mer tillbaka och ingen visste, varthän hon tagit vägen. Mannen letade många dagar efter sin hustru, men hon var och förblev försvunnen. Någon tid därefter gifte mannen om sig. På kvällen bröllopsdagen hörde alla gästerna en röst ute i förstun och den sade:

"Giv mig ditt strumpeband
utav din goda hand
så blir jag löst utur de ondas band!"

Mannen hörde den också, men han vågade och ville ej villfara dess begäran. Sedan hörde man aldrig något från hustrun, ty det var hon, som sökte komma ur de ondas våld.

Röskla!

Se Acc. nr. 26 76:16-23

2884:7-14

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2353

Åtgärder vid barndop.

När ett barn döptes, skulle det ha en slant i handen, för att i framtiden få gott om pengar, vidare ost och bröd, som sedan skulle givas åt en hund, så skulle barnet få gott läkekött.

När man kom hem från kyrkan, borde man lägga barnet någonstans högt uppe, på ett skåp eller dyl. ty då skulle det få lätt för att klättra.

Efter dopet brukade fadren ta barnet från gudmor och ge det åt sin hustru, men innan hon tog emot det, brukade mannen få lova att ge hustrun någonting, en klädning eller liknande.

Åtgärder vid barn-
dop.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2353

Lysning och lysningsgåvor.

Lysning och lys-
ningsgåvor.

Det var inte ovanligt, att man anlidade en böneman, som pratade vid de unga och deras föräldrar och gjorde upp ett parti. Men förr hade föräldrarna mycket mer att säga till om än nu, och ofta måste de unga gifta sig mot sin vilja. När de unga voro överens, skulle de fara till prästen och ta ut "ljussedel", och då skulle hennes far, eller om han var död, för mynadaren vara med. Innan prästen skrev ut lysningssedel, fick de unga läsa varsitt stycke innantill ur psalmboken eller någon annan bok. Vid det tillfället skulle man ha med sig gåvor till prästen. En smörtrilling och 6 till 7 alnar skjortlärfv var det vanliga. Lysning borde tagas ut i ny för att det skulle bli lyckligt. Första lysnings-söndagen var det vanligen gille i hennes hem, andra söndagen i hans och tredje söndagen skulle de båda unga gemensamt besöka en främmande kyrka. Vid lysningsgillet skulle karlens föräldrar och syskon ha någon gåva av flickan. En skjorta åt svärfar och ett linne åt svärmor, var de stående presenterna och sen kunde det vara ett västatyg, en klut, ett förkläde, en schal, en psalmbok o.s.v. Däremot var det inte vanligt, att karlen gav hennes föräldrar något, Sins- emellan brukade de dock utbyta gåvor.

2353

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Tigga ihop säd till bröllop.

Om det var någon fattig, som skulle gifta sig, brukade han fara omkring i byarna och tigga säd. Han lejde då en häst och en karl, som kunde prata bra. Säden blev ju mycket blandad och av olika kvalité men sedan den kastats, gick det bra att använda den till utsäde.

Tigga ihop säd till
bröllop.

J. J.
(P. 4)

En gång då min svärmor gick och räfsade, blev hon alldeles lam i kroppen och händerna, så att hon ej kunde ge sitt barn di, Hon hade nämligen fått ett barn för ett par veckor sedan och hade ännu ej "gått i körke". Svärfar gick då till Anni Götte och sa: "Min kvinna är borttagen i hela kroppen och jag vet inte vad jag ska göra." "Gack du hem," sa Anni, hon blir snart bra och skall gå med dej till kyrkan och nattvarden ännu många år. Hon har råkat ut för en utsändning i luften, eftersom hon gått ut utan stål och svavel fastän hon ej "gått i körke". Och så fick han något, som svärmor skulle binda över bröstet, men vad det var, minns jag inte. Gumman blev i alla fall bra och dog inte förrän 1888. Sjukdom.